

PENTECOST, THE FULL GOSPEL, AND RELIGIOUS PLAY:
A STUDY OF WOLFGANG VONDEY'S PERSPECTIVE ON
THE QUIDDITY AND CONTRIBUTION OF
PENTECOSTALISM

CINCIZECIMEA, EVANGHELIA DE PLINĂ ȘI LUDICUL
RELIGIOS: STUDIU ASUPRA SPECIFICULUI ȘI
CONTRIBUȚIEI PENTECOSTALISMULUI,
ÎN DIALOG CU TEOLOGUL WOLFGANG VONDEY

CIPRIAN GHEORGHE-LUCA *

ABSTRACT. The purpose of this paper is to introduce the work of Pentecostal theologian Wolfgang Vondey to the Romanian theological academia. In its introductory part, the readers will find a short biographical and bibliographical outline, followed by a representative corpus of Vondey's theological works, focusing on four ideas which characterise Vondey's thought: Pentecostalism as a type of religion as/at play, the quiddity of Pentecostalism as a theological tradition, Pentecostalism's impact on the secular narrative, and the "full gospel" as comprehensive core of Pentecostalism's theological narrative.

KEY WORDS: Vondey, Pentecostal spirituality and theology, full gospel, religious play

Introducere

Un simplu popas pe pagina ce găzduiește profilul profesorului Wolfgang Vondey (vezi sursa internet de la bibliografie) este suficient pentru a înțelege calibrul cercetării și gândirii sale teologice, dar și complexitatea formării sale academice. Vondey s-a născut și a fost educat în Germania, unde a absolvit Universitatea Philipps din Marburg, cu o specializare în studii japoneze. La începutul anilor 1990 a locuit, a studiat și a predat în Japonia, iar din anul 1996 s-a mutat în S.U.A. pentru a-și începe studiile teologice la Pentecostal Theological Seminary din Cleveland, Ohio. În anul 2003 a obținut doctoratul în teologie sistematică și etică la Marquette University. După ce a urmat un program postdoctoral de doi ani la Universitatea din Boston, între 2005-2015

* CIPRIAN GHEORGHE-LUCA este doctorand în teologie la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad, România. E-mail: ciprian.luca@uav.ro.

a predat la Regent University, unde a înființat și condus prestigiosul Regent Center for Renewal Studies. Din anul 2015 s-a mutat în Marea Britanie, unde servește în prezent ca profesor de teologie creștină și studii pentecostale la Universitatea din Birmingham și conduce, de asemenea, Centrul pentru Studii Pentecostale și Charismatice al aceleiași universități. Vondey este membru al unor prestigioase asociații teologice, precum American Academy of Religion, Society for Pentecostal Studies, European Research Network of Global Pentecostalism, European Academy of Religion sau Society for the Scientific Study of Religion. Un adevărat poliglot, Wolfgang Vondey vorbește și scrie fluent în germană (limba sa maternă), engleză, japoneză, franceză, italiană, spaniolă și daneză. Deși se numără printre cei mai prolifici și influenți tineri teologi pentecostali din lume, numele său fiind legat de mai multe proiecte de referință în teologia pentecostală, Vondey este destul de puțin cunoscut în spațiul teologic românesc, neexistând până în prezent vreun studiu critic al operei sale sau recenzii la vreuna dintre lucrările sale¹. În contextul dat, acest studiu se dorește o primă încercare de familiarizare a publicului teologic din România cu gândirea acestui important teolog pentecostal, motivată de relevanța operei sale pentru înțelegerea specificului și contribuției teologiei și spiritualității pentecostale la dialogul teologic global. În cele ce urmează vom prezenta și analiza critic trei dintre cele mai recente articole teologice ale sale (Vondey 2018a, Vondey 2022, Vondey 2021), precum și ultima sa carte de autor (Vondey 2018b).

Pentecostalismul și dimensiunea ludică a religiei

În articolul intitulat “Religion as Play: Pentecostalism as a Theological Type”, Vondey încearcă să demonstreze că pentecostalismul reprezintă un tipar teologic ce poate fi încadrat ca „joacă” [eng., *play*] (Vondey 2018a: 80). În acest scop, teologul apelează la metodologia analizei cadrelor (eng., *frame analysis*) propusă de sociologul Erving Goffman, ca să analizeze viața cotidiană a pentecostalismului, adică secvența activității ce implică tipare primare și suprapuse ale spiritualității, experienței, narațiunii, afectelor, praxisului și încorporării (eng., *embodiment*). „Cadrele” rezultate sunt: Cadrul 1, spiritualitatea pentecostală ca origine a ceea ce numim joacă; Cadrul 2, experiența Duhului sau „locul de joacă” al pentecostalismului; Cadrul 3, evanghelia deplină sau narațiunea imaginației pentecostale; Cadrul 4, afectele pentecostale sau energia religiei ca joacă; Cadrul 5, praxisul pentecostal sau manifestarea religiei ca joacă; Cadrul 6, încorporarea pentecostală sau dezvoltarea ca tradiție a imaginației pentecostale. Din lectura lucrării lui Goffman (1974 și 2003) deducem că autorul folosește termenul *play* mai

1 Lucrarea de față este o prezentare abreviată și adaptată a unei secțiuni din capitolul al doilea al tezei mele de doctorat *Communio Sanctorum: către o teologie pentecostală a vieții publice*, pe care urmează să o susțin la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad, România.

degrabă cu sensul de „spectacol“ sau „dramaturgie“, iar Vondey ca „joacă“ (nu „joc“ – eng., *game* – fiindcă „jocul“ atrage după sine ideea de „reguli“ ce trebuie respectate, transformând joaca tocmai în ceea ce contestă prin caracterul ei pur ludic). În limba română, conceptul lui Goffman a fost receptat cu sensul (original) de „spectacol“ sau „dramaturgie“. Traducerea în limba română a cărții lui Goffman, *Frame Analysis*, chiar se intitulează *Viața cotidiană ca spectacol*, iar în prefața sa la această traducere, Lazăr Vlăsceanu vorbește despre dramaturgia socială a lui Goffman (Goffman 2003: 7-21).

Vondey susține că „în contextele particulare ale penticostalismului mondial... identitatea mișcării se situează în activitatea teologică și persuasiunea sau imaginația diverselor sale contexte“ (Vondey 2018a: 2), acesta fiind principalul motiv pentru care este necesar „să fie identificate semnele care delimitează aceste contexte ca joacă“ (Vondey 2018a: 2). Desigur, este important să știm ce înțelege Vondey prin „joacă“, fiindcă autorul însuși recunoaște că definirea conceptului (în context teologic) este nespus de dificilă. Preluând definiția studiului lui Johan Huizinga despre elementul ludic al culturii, Vondey descrie „joaca“ drept „tipar primordial al acțiunii și interacțiunii individuale, distinsă prin calitățile sale de transformare și perfecționare și prin consecințele sale imprevizibile“ (Vondey 2018a: 2). Încadrarea (eng., *keying*) este actul esențial al interpretării a ceea ce se întâmplă într-o anumită activitate și identificarea semnificației transformate pe care aceasta o are pentru participanți. Vondey observă că și Goffman subliniază că analiza rezultată se fundamentează pe acțiuni ce au loc literal, în vreme ce încadrarea acelor acțiuni scoate la iveală activitatea nonliterală (Vondey 2018a: 3).

Wolfgang Vondey nu este primul care propune „joaca“ sau „spectacolul“ ca manieră de înțelegere a penticostalismului. Au mai făcut-o, după cum observă Vondey însuși (Vondey 2018a: 3-4), savantul olandez Jean-Jacques Suurmond (Suurmond 1992; Suurmond 1994), antropologul Andre Droogers (Droogers 1996; Droogers 1999; Droogers 2012; Droogers 2014), precum și filosoful penticostal Nimi Wariboko (Wariboko 2012). Droogers crede că penticostalismul este un construct social ce furnizează un cadru universal pentru studiul religiei prin accentuarea naturii sale extrem de adaptive la cerințele socio-culturale, și arată că natura ludică a penticostalismului se vede limpede în „capacitatea sa de a lucra simultan și conjunctiv cu două sau mai multe moduri de clasificare a realității“ (Droogers 1996: 53). Întrucât Suurmond considera că lumea și domeniul socio-cultural reprezintă structuri în cadrul cărora se manifestă viața religioasă și că, în contextul acestora, „contribuția esențială a spiritualității penticostale constă în caracterul ei jucăuș“ (Suurmond 1994: 220), Vondey subliniază că „joaca se ivește din tensiunea dintre identitatea penticostală și confruntarea dintre această identitate și noile și diferitele contexte și medii“ (Vondey 2018a: 3).

De asemenea, Vondey punctează faptul că Droogers vede în pentecostalism un „exemplu deosebit de puternic al felului în care religia (ca joacă) permite ființei umane să intre în legătură cu ideea de sacru ca realitate alternativă în contextul diverselor și concertatelor revendicări culturale ale unei lumi în curs de globalizare“ (Vondey 2018a: 3), și concluzionează că „joaca devine o formă de ludism metodologic al caracterului religiei, care se vede mai cu seamă în practicile ritualice pentecostale“ (Vondey 2018a: 4). Important pentru cercetarea noastră este să observăm că atât Vondey (2018a: 4), cât și Wariboko (2012: 169-170) susțin că esența spiritualității pentecostale (pe care ei o consideră a fi „joacă“) își găsește expresia în pentecostalism ca pură auto-prezentare actualizată în acțiuni concrete ale *comunității* și în participarea la transcendent. Pentru a face legătura cu lucrarea lui Steven Land, *Spiritualitatea pentecostală* (Land 2013), putem spune că, în lumina zilei Cincizecimii, spiritualitatea pentecostală nu reprezintă o oarecare formă de experiență exuberantă sau de trezire, ci expresia participării personale a individului și a întregii comunități la narațiunea biblică a lui Dumnezeu actualizată în Isus Cristos și făcută posibilă prin Duhul Sfânt (Vondey 2018a: 5-6).

Miza felului în care pentecostalismul se concepe pe sine ca tradiție teologică este mare și depinde nu atât de ce cred pentecostalii, ci de cum cred ceea ce cred, fiindcă modelele care călăuzesc reconstituirea tradiției pentecostale, în contextul teologic pestriț de la nivel mondial, vor determina nu doar identitatea a ceea ce este perceput ca aparținând pentecostalismului, ci și capacitatea de rezistență a pentecostalismului ca mișcare globală.

Pentecostalismul ca tradiție teologică globală

Într-un alt articol de substanță, intitulat “Pentecostalism as Theological Tradition: An Ideological, Historical, and Institutional Critique” (Vondey 2020), autorul identifică și analizează elementele constitutive ale pentecostalismului ca tradiție teologică globală, precum și implicațiile acestor elemente.

Urmărind să răspundă la trei întrebări de maximă importanță pentru înțelegerea pentecostalismului – Ce elemente teologice fac ca pentecostalismul să fie o „tradiție“ religioasă? Care sunt tiparele teologice dominante ale reconstituirii (eng., *reenactment*) acestei tradiții? Cum ajută sau împiedică aceste constructe dezvoltarea teologiei pentecostale pe viitor? (Vondey 2020: 522) – Vondey apelează de data aceasta la modelul celor cinci tipare esențiale ale tradiției, propus de sociologul Anthony Giddens (Giddens 1994), axându-se pe următoarele aspecte: memoria colectivă (și anamneza pentecostală) (Vondey 2020: 524-526), exprimarea prin ritual (și sacramentalitatea orală pentecostală) (Vondey 2020: 526-529), conceperea formularistică sau stereotipă a adevărului (și limbajul Cincizecimii) (Vondey 2020: 529-531),

identificarea epitropilor tradiției (Vondey 2020: 531-533) și conținutului normativ al teologiei pentecostale (Vondey 2020: 533-535).

Din punctul de vedere al primului tipar esențial al modelului lui Giddens, anume *memoria colectivă*, Vondey apreciază că „memoria are o importanță de netăgăduit pentru comunitatea care își amintește de lucrările lui Dumnezeu din trecut, le păstrează aducerea aminte în prezent și le proiectează în viitor“ (Vondey 2020: 524). Vondey are în vedere aici felul în care Giddens definește „tradiția“, anume „mediul organizatoric al memoriei colective“ (eng., *an organizing medium of collective memory*). Desigur, nu este vorba aici doar despre istoria propriu-zisă a mișcării pentecostale (mult mai scurtă decât a altor tradiții creștine), ci și despre „mecanismele care leagă o comunitate de rădăcinile convingerilor și ideilor ce-i marchează identitatea existențială“ (Vondey 2020: 524).

Există oare un alt „mecanism“ mnemotehnic al memoriei colective, care să fie la fel de biblic, de puternic și de larg împărtășit printre creștini, precum anamneza ce are loc în jurul Mesei Domnului, conform tradiției euharistice? Vondey socotește că da. Ținând cont de faptul că anamneza euharistică are importanță marginală în pentecostalism, care nu deține o teologie sacramentală și nici nu pune accent pe practicile euharistice, „alternativa“ pe care Vondey o propune – respectând dimensiunea pentecostală comunitară a anamnezei, dar cuprinzând în sine și sacramentalitatea ei euharistică – este Cincizecimea (Vondey 2020: 525). Aceasta nu înseamnă că pentecostalii preferă Cincizecimea în locul Mesei Domnului, ci că anamneza pentecostală este similară cu cea euharistică, în sensul că nu este plasată în trecut (în evenimentul istoric al Cincizecimii), ci în prezent, în comunitatea celor transformați de Cincizecime (Vondey 2020: 525).

După cum este de așteptat, chiar dacă ritualul este un element important în paradigma lui Giddens (1994: 64), pentecostalii privesc cu oarecare suspiciune noțiunea de „exprimare prin ritual“, întrucât se tem că ritualizarea anamnezei pentecostale va suprima vitalitatea și spontaneitatea răspunsului dat Duhului Sfânt (Vondey 2020: 526). Totuși, noțiunea de „ritualuri periculoase“ (a lui Giddens) este pusă de Vondey în legătură cu ideea de anamneză creștină (Vondey 2020: 526), care presupune, conform lui Johann Baptist Metz, „amintiri periculoase... ce emit pretenții cu privire la noi..., fiindcă încalcă canonul principalelor structuri de plauzibilitate și dețin anumite trăsături subversive“ (Metz 1990: 109-110). Amintirea Cincizecimii este „periculoasă“, în opinia lui Vondey (2020: 527), fiindcă denotă o „conștiință apocaliptică“ ce permite experiența Duhului, dar și o „putere subversivă“ explicitată cu ajutorul formei narrative. „Pentru pentecostalii“, scrie Vondey, „oralitatea este ea însăși o formă de anamneză: memoria cuvântului lui Dumnezeu rostit și auzit, a Duhului turnat și primit și a răspunsului uman prin mărturie profetică, prin vorbire în alte limbi,

mărturii, predicare, poezii, rugăciuni și cântări“ (Vondey 2020: 527). Iar „periculozitatea“ acestei oralități reiese din faptul că ea are loc „în alte limbi, dar și în limba maternă a celor ce aud și înțeleg, chiar și atunci când modul de a vorbi (și a înțelege) este depășit“ (Vondey 2020: 527).

În ce privește al treilea element al modelului lui Giddens, adevărul formularistic (stereotip), deși „limbajul ritualic“ este important, fiindcă redă „anumite evenimente comunicative ce identifică adevărul unei tradiții“ (Giddens 1994: 65), Vondey notează că „penticostalii se zbat să identifice evenimentele de la baza memoriei lor colective și expresia orală aferentă“ (Vondey 2020: 529). Ideea este susținută și de Pascal Boyer (1990: 20). Reiterând cele scrise de teologul penticostal Frank Macchia (1998: 67-71), Vondey precizează că o formulare stereotipă a adevărului despre glosolalie ca „dovadă fizică inițială a botezului cu Duhul Sfânt“ ar putea „tăgădui puterea iconică (și iconoclastă), (greșit spus) simbolică și (periculos de) sacramentală a vorbirii în alte limbi“ (Vondey 2020: 530). Totuși, vorbirea în alte limbi *este* limbajul Cincizecimii și al teologiei izvorâte din Cincizecime, reprezentând o expresie nativă a sacramentalității orale.

Pe de altă parte, arată Vondey, „ca adevăr formularistic, nici limbile, nici botezul Duhului nu cuprind memoria colectivă a Cincizecimii“ (Vondey 2020: 531), fiindcă suma evenimentelor comunicative, pe care o numim *Cincizecime*, este exprimată printr-o narațiune aferentă atât din punctul de vedere al conținutului lingvistic, cât și al încorporării ritualului prin cuvânt și trup, nu doar prin convingeri și doctrină (Vondey 2020: 531). Fiindcă adevărul acestei narațiunii atârnă de sensul pe care i-l atribuie memoria colectivă, comunitară, Vondey socotește că „ansamblul narativ de evenimente cel mai consecvent din punct de vedere istoric, și mai comprehensiv din punct de vedere teologic, este, pentru penticostali, evanghelia deplină“ (Vondey 2020: 531).

Care sunt, în cazul penticostalismului, epitropii tradiției? Vondey afirmă, pur și simplu, că „pentru penticostali, chestiunea epitropiei tradiției nu a fost niciodată rezolvată“ (Vondey 2020: 532), și această stare de fapt are legătură directă cu slaba și subdezvoltata eclesiologie a mișcării penticostale. Dacă în alte tradiții creștine, preoții sau profeții ar putea fi considerați epitropi ai credinței, penticostalii au accentuat dintotdeauna noțiunea de preoție și profeție a tuturor credincioșilor. Cu toate acestea, și destul de surprinzător, concepția penticostală despre botezul cu Duhul Sfânt rămâne până astăzi destul de individualist formulată, glosolalia fiind percepută mai degrabă drept cadru narativ de împuternicire a individului, și nu expresia memoriei colective. Din nefericire, instituționalizarea penticostalismului a dus la predominanța formelor de organizare eclesială sacerdotală și episcopală, precum și la o perspectivă profund ierarhică asupra preoției, bazată pe criterii de selectivitate vocaționale și ontologice (Vondey 2020: 532).

Problema este mult mai adâncă, iar Wolfgang Vondey prezintă realitatea tristă, dar adevărată:

Într-o mișcare în care statutul social a constituit un aspect semnificativ al înțelegerii de sine, epitropia le este adesea încredințată liderilor individuali (în principal bărbați), personalităților fondatoare (în mare parte occidentale), bisericilor de succes (în mare parte înstărite) sau părțășilor influente (în mare parte politice). Într-o tradiție a oralității sacramentale, penticostalii au neglijat faptul că epitropiilor lor acționează nu numai *in persona Christi*, ci și *in persona ecclesiae*, reprezentând o comunitate alcătuită în cea mai mare parte din femei, lumea a treia, săraci, vârstnici și neputincioși. Idealurile de reconciliere, egalitate și renunțare la poziția socială, în lumina revărsării Duhului, sunt departe de a fi realizate, pe fondul modelului încă dominant al culturii occidentale globale și al sistemului patriarhal, pe de o parte, precum și a sumbrelor probleme globale cauzate de evanghelia bunăstării, de corupția politică, rasism și migrație, pe de altă parte. (Vondey 2020: 532)

Vondey este de părere că „problema tradiției penticostale nu este că nu are epitropi, ci că are prea mulți“ (Vondey 2020: 533), fapt ce riscă să ducă la proliferarea confuziei doctrinare.

În cele din urmă, autorul aduce în discuție *conținutul normativ* al teologiei penticostale, adică al cincilea element al modelului lui Giddens, conținut care, în lumina celor spuse deja, „nu poate fi enunțat cu ușurință“ (Vondey 2020: 533). Vondey ne informează, pe de o parte, că pentru Giddens „tradiția are caracter obligatoriu tocmai datorită conținutului ei moral și emoțional“ (Vondey 2020: 533), dar, pe de alta, ne avertizează asupra lipsei de claritate a viziunii penticostale în privința consecințelor acestei realități. După Vondey, putem spune că am descoperit „teologia normativă a penticostalismului global numai când putem identifica epistemologia afectivă aflată la lucru în ‚limbile‘ tradiției“ (Vondey 2020: 533). Altfel spus, viitorul penticostalismului ca tradiție globală ține de „înțelegerea căutării sale după identificarea, solidaritatea și transformarea condiției umane, căutare înrădăcinată în afectele, dorințele și pasiunile sale transformatoare“ (Vondey 2020: 533).

Amintirea colectivă a Cincizecimii ar trebui să ne prevină că *ontologia* pneumatologică nu devine în mod automat epistemologie pneumatologică în absența întâlnirii nemijlocite și autentice cu Duhul lui Dumnezeu. Cum sugera și Samuel Solivan (1998), pentru a înțelege conținutul normativ al teologiei penticostale nu este suficientă „nararea“ Cincizecimii prin prisma evangheliei, ci trebuie să putem recunoaște *unde și în ce fel* are loc transformarea reală în sânul penticostalismului.

În lucrările sale, Vondey avansează teza după care *locus*-ul central și formator al penticostalismului îl constituie „altarul“, adică practica penticostală de a chema oamenii să răspundă mesajului predicat, venind în fața amvonului (sau scenei) pentru a se pocăi de păcate și/sau pentru a se

ruga pentru eliberare, vindecare etc. În ce ne privește, fără a-l contrazice neapărat pe Vondey, vom spune că practica „chemării la altar“ nu se regăsește în toate mișcările pentecostale – spre exemplu, nu poate fi socotită o practică obișnuită sau frecventă în bisericile pentecostale din România, chiar dacă nu le este străină anumitor predicatori – motiv pentru care nu poate reprezenta „izvorul convingerilor teologice care modelează tradiția pentecostală“, cum afirmă Vondey (2020: 534). Totuși, dacă privim lucrurile în context, practica „altarului“ face parte din ceva mai larg, anume „liturghia“ pentecostală, în sensul că nu are loc în privat sau în „odăița“ credinciosului, ci public, în cadrul serviciilor divine pentecostale. Cu alte cuvinte, chiar dacă (în anumite mișcări pentecostale din România sau din alte țări) „altarul“ nu este o practică în sine, contextul liturgic în care apare în alte mișcări este comun: slujba publică de închinare a bisericii locale.

Prin urmare, memoria afectivă a teologiei pentecostale se zămislește din întâlnirea cu Cristos în comunitatea sfinților, întâlnire în care, datorită calității sale de Mântuitor, Sfințitor, Botezător cu Duhul Sfânt, Vindecător divin și Împărat ce revine, Cristos devine *norma normans non normata*. Clipele petrecute „în părtășie cu Domnul și cu biserica“ reprezintă evenimentele normative ale tradiției pentecostale globale, fiindcă ele constituie, și în opinia lui Vondey, „momentele transformatoare ale *memoria salutis*“ (Vondey 2020: 534). Datorită străngerii comunității în jurul lui Cristos pentru a (re)experia Duhul Cincizecimii, memoria Cincizecimii cuprinde anamneza lui Cristos, proiectând-o escatologic, prin epicleza Duhului, asupra Împărăției divine ce va să vină. În încheierea articolului, Vondey precizează că „cea mai mare provocare pentru pentecostalismul global este... [să știe] cum caracterul distinctiv al teologiei sale poate fi recunoscut și promovat cu ajutorul ideologiei, istoriei și instituțiilor mișcării, fără a spori stereotipurile și extremele care au și început să-i corodeze identitatea“ (Vondey 2020: 535).

Parcurgând cu Vondey acest drum al „încadrării“ pentecostalismului ca religie ludică – total diferită de celelalte tradiții creștine „sobre“ – dar și al criticii ideologice, istorice și instituționale a pentecostalismului ca tradiție teologică globală, nu putem să nu ne întrebăm care este locul și rolul pentecostalismului în societatea postmodernă, mai ales în contextul discuției despre „secularizare“. Altfel spus, care este contribuția pe care o poate aduce vieții publice moderne și (post)seculare o teologie de „extracție“ pentecostală?

Pentecostalismul și descântarea *veacului profan*²

Vom încerca să răspundem la întrebarea de mai sus interacționând cu ideile exprimate de Vondey în articolul „Religion at Play: Pentecostalism and the Transformation of a Secular Age“ (Vondey 2021: 17-36), în care teologul se angajează în dialog critic cu reputatul filozof Charles Taylor.

2 Această traducere a sintagmei *a secular age* folosite de Charles Taylor ne aparține.

Teza principală a articolului lui Vondey este că penticostalii nu se regăsesc în narațiunea concepută de Taylor cu privire la „veacul profan“ (Taylor 2007), aceasta fiindcă „penticostalismul este o religie în joacă, ce interacționează cu secularul fără a-i accepta autoritatea“ (expresia folosită de autor în limba engleză este *religion at play*, vezi Vondey 2021: 17). Pentru a-și susține teza, în prima parte a articolului Vondey abordează pe rând premisele modernității (despre care Taylor crede că au înlesnit apariția lumii profane moderne), arătând că ele nu se regăsesc în penticostalism, iar în a doua parte analizează noțiunea de joacă din perspectiva lui Taylor, pentru a releva că penticostalismul nu-și are locul în genealogia profanului.

Vondey remarcă, încă de la început, că penticostalii evită în general discuția despre secularizare (Vondey 2021: 17). Ca dovadă, la mai bine de un deceniu de la apariția monumentalei genealogii a secularului întocmită de Taylor, puțini penticostali au reacționat în vreun fel. Vondey crede că la baza lipsei de reacție stau cel puțin două motive: 1) reținerea cu care penticostalii sunt tratați de către cercetătorii secularului) și 2) faptul că penticostalii nu sunt conștienți de locul lor în contextul secularului (Vondey 2021: 18). Întrebarea rămâne, desigur, dacă penticostalismul corespunde (și dacă da, în ce fel?) tabloului narativ zugrăvit de Taylor. De pildă, în lucrarea lui Taylor penticostalismul este amintit doar ca exemplu de contra-mișcare extatic-festivă, care, în afară de a nu exagera efectele secularizării, nu prea are un rol important (Taylor 2007: 244, 314, 455, 512, 552, 554, 766). De asemenea, Taylor amintește de penticostali și la paginile 469-470, unde vorbește despre sărbătoare ca „dimensiune crucială a vieții religioase contemporane“: „... cred că sărbătoarea (eng., *the festive* – *n.n.*) în acest sens constituie o formă continuă importantă a vieții religioase și cvasi-religioase a zilelor noastre. Ea trebuie să facă parte din orice descriere a locului spiritualului în societate. Am afirmat, încă de la începutul discuției despre sărbătoare, că formele catolice din secolul al XIX-lea nu păreau să aibă corespondent în partea protestantă. Dar, la o a doua privire, această remarcă poate fi contestată. Întâlnirile de trezire (eng., *revival meetings* – *n.n.*) prezintă corespondente clare. Și când ne gândim la explozia penticostalismului din secolul trecut, care se răspândește acum în multe părți ale lumii, avem cu atât mai multe motive pentru a vedea sărbătoarea ca dimensiune crucială a vieții religioase contemporane“ (Taylor 2007: 469-470). Prin festival/sărbătoare, Taylor înțelege evenimente mari de tipul praznicelor sau pelerinajelor, care implică scoaterea din rutină a unui număr mare de oameni și aducerea lor laolaltă.

Cartea lui Charles Taylor, *A Secular Age*, furnizează o istorie complexă a procesului secularizării. Sensul pe care Taylor îl are în vedere când vorbește despre secularizare nu este cel de exilare forțată a religiei din spațiul public, nici cel de aparent declin al credințelor și practicilor religioase, ci de schimbarea a premiselor credinței: „de la o societate în care era practic

imposibil să nu crezi în Dumnezeu, [s-a ajuns] la una în care credința... este o ipoteză umană, printre multe altele“ (Taylor 2007: 3). După cum remarcă și Vondey, primele sesizări cu privire la posibila lipsă de potrivire a penticostalismului în narațiunea secularizării au apărut destul de recent și sporadic (Vondey 2021: 19). Vondey amintește de explicațiile renumitului sociolog și teolog britanic David Martin, a cărui sociologie politică a religiei reunește preocupările pentru înțelegerea secularizării și penticostalismului:

[Mișcarea penticostală] a fost trecută cu vederea, fiindcă a fost înfățișată ca tipul de modernitate nepotrivită din punct de vedere politic sau tratată drept caz alarmant de fundamentalism reactiv sau respinsă ca simplă fază premergătoare modernității autentice. (Martin 2011: 25)

Astfel, Vondey sugerează că locul penticostalismului poate fi identificat în raport cu cele cinci schimbări semnificative care, pentru Taylor, sunt instrumentale și „marchează tranziția de la epoca premodernă la cea modernă, creând premisele posibilității necredinței în veacul profan“ (Vondey 2021: 19): dezvrăjirea lumii moderne, detașarea de ceilalți, pierderea echilibrului, instrumentalizarea timpului și descoperirea universului. În replică, Vondey identifică cinci mecanisme alternative existente în penticostalism (privit ca formă de religie *în joacă*), și anume: viziunea descântată asupra lumii, atașamentul socio-spiritual, Cincizecimea ca sărbătoare, transformarea timpului secular și cosmosul „poros“. În continuare ne vom opri succint asupra fiecăruia dintre ele. (Taylor folosește în mod frecvent termenii “enchantment”, “enchanted”, respectiv “disenchantment” și “disenchanted” pentru a descrie starea lumii pre- și postmoderne. Cu toate că pentru „disenchantment”/“disenchanted” s-a încetățenit în limba română traducerea „dezvrăjire”/“dezvrăjit“, am preferat să traducem aici “enchanted” cu „descântat“.) Dacă narațiunea lui Taylor despre secular indică o „dezvrăjire“ a lumii – adică renunțarea la înțelegerea naivă, caracteristică lumii premoderne, care înlocuiește credința în spirite și demoni cu introspecția și sensurile generate strict de mintea umană, Vondey vorbește despre o descântare a lumii (Vondey 2021: 19-21). Fiindcă penticostalii iau în serios noțiunea de duh(uri), ei percep întreaga creație – și viața, în ansamblul ei – ca fiind cuprinsă în această realitate pneumatologică, ceea ce, paradoxal, face posibil, după cum observă și James K. A. Smith, ca „penticostalii să poată fi și naturaliști ce văd lumea ca descântată, dar și supranaturaliști intervenționiști sau nonintervenționiști“ (Smith 2010: 89-99). Vondey arată că această „amplă «imaginație pneumatologică»“ nu este produsul unei minți individuale, și o pune pe seama „intersectării complexe a faptelor, obiectelor și contextelor vieții însuflăite de duh“ (Vondey 2021: 21).

Celei de-a doua premise a lui Taylor, anume posibilitatea detașării de ceilalți, Vondey îi opune atașamentul socio-spiritual penticostal (Vondey 2021: 21-23). Noțiunea detașării de ceilalți este importantă pentru înțelegerea vieții sociale a omului modern. După Taylor, „sinele poros“ al omului premodern, cultivat de o societate în care autoritatea religioasă era considerată o sursă de putere a comunității, îi face acum loc „sinelui tamponat“ [eng., *buffered*] al omului modern, un agent autonom, impermeabil la forțele externe, fapt care, după Smith, duce la „un individualism atomic, în care necredința nu mai are consecințe sociale“ (Smith 2014). După cum se știe, Smith este unul dintre puținii filosofi de orientare penticostală care s-a angajat în dialog critic cu cadrul narativ al secularizării propus de Taylor. Întrucât dezvrăjirea lumii determină o secularitate vădită în detașare, domeniile imaginației religioase sunt de acum deconectate unele de altele și, bineînțeles, de sacru, ceea ce generează „atât o societate care nu mai este înrădăcinată în convingeri religioase comune, cât și convingeri religioase ce nu mai presupun existența unui cadru social“ (Vondey 2021: 21). Penticostalismul, spune Vondey, nu corespunde însă acestui tipar, fiindcă pe de o parte penticostalii fac parte dintr-o rețea socio-spirituală în care sinele există doar ca mădular al comunității înduhovnicite, iar pe de altă parte emanciparea spirituală a penticostalilor este marcată de preocuparea pentru bunăstarea și autonomia individuală, chiar cu riscul refuzului de a îndeplini anumite obligații sociale (Vondey 2021: 21-22). Această trăsătură specifică penticostalismului nu duce la dizolvarea legăturilor sociale, ci la transformarea întregii comunități prin intermediul spiritualității *incorporate* în viața socială cotidiană (Vondey 2021: 22). Prin „încorporare“ (eng., *embodiment*), Vondey înțelege „materialitatea practicilor care dau naștere și se nasc din viziunea descântată asupra lumii, potrivit căreia sensul este transmis spiritual și, prin urmare, fizic, social și cultural.“

Celui de-al treilea element al narațiunii lui Taylor, anume pierderea echilibrului, Vondey îi contrapune Cincizecimea, pe care o definește ca „praznic al atașamentului descântat“, și în care vede nu doar inima spiritualității penticostale, „sărbătoarea creștină descântată și încorporată *par excellence*“, ci „miezul problemei plasării penticostalismului în cadrul narativ oferit de Taylor“ (Vondey 2021: 23). Avem, deci, pe de o parte narațiunea seculară a pulverizării simțului complementarității și coexistenței, sub toate aspectele sale posibile, atât în viața publică, cât și în cea religioasă, iar de cealaltă parte narațiunea biblică a Cincizecimii, a venirii Duhului creator de viață comunitară, din care se naște „dimensiunea crucială a vieții religioase contemporane“ (Taylor 2007: 470), „sărbătoarea“ penticostală (Vondey 2021: 23). În cuvintele autorului,

Cincizecimea nu reprezintă contrariul secularului de dragul asigurării echilibrului, ci un intermediar divin [eng., *divine in-between*]: penticostalismul, ca

sărbătoare religioasă, constituie o parte necesară a secularului, pentru a putea aduce întreaga lume în ritmul timpului și promisiunii lui Dumnezeu. (Vondey 2021: 25)

Pomenind de „timpul lui Dumnezeu“, Vondey pregătește tranziția către abordarea următoarei premise a lui Taylor, adică instrumentalizarea timpului, căreia îi opune noțiunea de transformare a timpului secular. Taylor este de părere că „veacul profan“ încearcă să ocolească timpul lui Dumnezeu de dragul resursei fixe și invariabile a timpului măsurabil (Taylor 2007: 59), motiv pentru care lumea seculară se deconectează de la sensul premodern al eternității, întrucât nu mai participă la viața lui Dumnezeu. Vondey arată, însă, că pentecostalismul, datorită manierei sale unice de interacțiune dintre religios și profan, nu corespunde nici acestei a patra fațete a viziunii lui Taylor. Care-i sunt argumentele? O viziune pneumatologică asupra timpului duce la ideea că eternitatea este determinată de perpetuarea momentului prezent în activitatea Duhului Sfânt prin, peste și dincolo de timpul obișnuit. Cu alte cuvinte, sărbătoarea întâlnirii comunității cu Duhul Sfânt este legată de mai multe „timpuri“. Pentru pentecostali, Cincizecimea cuprinde în ea însăși trecutul, prezentul și viitorul: trecutul, fiindcă se rememorează evenimentul biblic și istoric al Cincizecimii; prezentul, fiindcă experiența revărsării Duhului Cincizecimii este la fel de actuală astăzi; viitorul, fiindcă Cincizecimea vestește profetic zorile escatonului și ale Împărăției ce va să vie. Cu toate acestea, Vondey insistă că „acest timp prezent «trăit» nu este în esență nici timpul „superior“ al divinității, nici timpul „inferior“ al lumii“, fiindcă „Cincizecimea reprezintă timpul «dintre»“ (Vondey 2021: 26), adică *răstimpul*. „Veșnicia lui Dumnezeu se coboară în(tru) lume și în(tru) profan, în vreme ce timpul obișnuit este înălțat către împărăția veșnică“ (Vondey 2021: 26), ceea ce face posibil ca în acest *răstimp* ființele umane să fie mântuite, sfințite, botezate cu Duhul Sfânt, vindecate și puse pe drumul către Cer. La Cincizecime, timpul făgăduinței divine și timpul împlinirii ei se suprapun și converg în îndeplinirea lucrării lui Dumnezeu în lume, iar experiențele spirituale izvorâte din întâlnirea cu Duhul reprezintă nu doar marca religioasă a unui timp liturgic, bisericesc, ci „semnele jucăușe, iraționale și neașteptate ale împărăției lui Dumnezeu, care a pătruns profanul“ (Vondey 2021: 26).

În sfârșit, Vondey ia în discuție a cincea premisă a secularizării propusă de Taylor, anume descoperirea cosmosului de către om sau, mai exact, schimbarea modului în care percepem universul (Vondey 2021: 27-28). Dacă omul premodern credea într-un cosmos limitat, încărcat de semnificații și creat de Dumnezeu, omul (post)modern și-a însușit noțiunea „științifică“ a unui univers infinit și autonom, iar ierarhia premodernă a ființelor a fost înlocuită cu „implacabilele legi naturale“ (Taylor 2007: 60), care nu-l mai au

pe om în centru. Acestei ultime premise a lui Taylor, Vondey îi contrapune idea de cosmos poros.

Deși au existat câteva încercări serioase de a reflecta teologic asupra cosmologiei științifice (vezi Yong 2009; Smith 2010; Yong 2011), penticostalii nu s-au arătat prea interesați de teoriile științifice, ba chiar s-au arătat ostili față de viziunea evoluționistă asupra existenței umane. Vondey crede că motivul ostilității este viziunea penticostală asupra lumii, puternic dominată de preocuparea teologică pentru mântuire (Vondey 2021: 27), ceea ce transpare din includerea doctrinei despre creație în soteriologie. În viziunea teologică penticostală, amintește Vondey, „creația este iconomia mântuirii... care începe și se sfârșește cu Dumnezeu și este punctată de experiențele și interacțiunea ființelor umane cu diverse puteri, într-un cosmos «plin de duh»“ (Vondey 2021: 27). Vondey identifică patru „sfere poroase care se suprapun“ în această interacțiune perihoretică (divinul, umanul, lumea naturală și tărâmul răului, vezi Vondey 2021: 27) și postulează că „metafizica unui cosmos poros refuză distincția strictă dintre Dumnezeu și iconomia mântuirii, în favoarea unui realism kenotic al persoanelor divine în lume“ (Vondey 2021: 27).

În urma acestei dense analize a premiselor premodernității, considerate de Charles Taylor obstacole în calea ivirii veacului profan și a prezentării realității alternative a penticostalismului, Wolfgang Vondey conchide că „mecanismele secularizării nu se aplică imediat penticostalismului“ (Vondey 2021: 28). Mai mult, insistă autorul, alternativa oferită de penticostalism pune mari probleme identității profanului în calitate de construct social, subliniind că, prin contrast, sărbătoarea numită „penticostalism“ se angajează într-o joacă a divinului și a lumii, într-un mod ce localizează sensul în intențiile lui Dumnezeu și plasează astfel mecanismele acestui joc în afara istoriei realității religioase și seculare (Vondey 2021: 28). Conchidem analiza de până aici subliniind, alături de Vondey, că penticostalismul nu-și găsește locul în istoria „veacului profan“, pentru că reprezintă o formă ludică a religiei, care rezolvă tensiunea dintre sacru și secular, contestând dominanța (necontestată de către modernitate) ideii de „secular“ și „religios“.

Penticostalismul și „evanghelia deplină“ ca miez al narațiunii teologice

Dacă penticostalismul nu se potrivește „narațiunii secularismului“, iar „povestea“ lui contestă premisele acceptate ale veacului profan, care este, și mai ales, cum ar trebui spusă această „poveste“? Cu aceste întrebări în minte vom explora tema „narațiunii penticostale“ în gândirea lui Wolfgang Vondey, analizând ideile expuse de autor în ultima sa carte, *Pentecostal Theology: Living the Full Gospel* din 2018. De aici înainte, pentru a ne referi la această lucrare vom folosi abrevierea *PT*.

PT reprezintă una dintre cele mai complexe și bine articulate încercări de a identifica „evanghelia deplină“ ca miez al narațiunii teologice a pentecostalismului. Vondey își propune să formuleze o teologie sistematică pentecostală întemeiată pe simbolurile, narațiunea, experiențele și practicile observabile din punct de vedere istoric și global în pentecostalismul mondial. Din acest motiv atât introducerea, cât și primul capitol al cărții („Prolegomena la doctrină pentecostală“) au rol crucial în conturarea argumentației și metodei teologie a lui Vondey.

Autorul își începe cartea cu o propunere îndrăzneată: fiindcă precedă noțiunea de „pentecostal“ și, implicit, orice formulare „pentecostală“ a teologiei, „Cincizecimea este chiar *prolegomenul* teologiei pentecostale“ (Vondey 2018: 12). Vondey sugerează mai multe laitmotive care ar trebui să exprime în mod adecvat limbajul sau „logica“ de la baza construcției teologiei sistematice pentecostale: „joaca“ (*play*), „spiritualitatea“, „experiența“, „evanghelia deplină“, „afectele“, „*praxis*-ul“ și „încorporarea“ (Vondey 2018: 12-24). Evident că, recurgând la acești termeni, Vondey propune o metodologie întemeiată nu doar pe convingerile pentecostale, ci și pe experiențele și practicile credincioșilor pentecostali (Vondey 2018: 3, 5-6, 9, 30-34). Ca atare, teologia formulată de el nu este preluată de la alte confesiuni creștine evanghelice – căreia să i se adauge, eventual, un capitol sau două despre botezul cu Duhul Sfânt și despre vorbirea în alte limbi – ci izvorăște din narațiunea biblică a Cincizecimii, așa cum a fost ea înțeleasă și trăită de credincioșii pentecostali (Vondey 2018: 4-5). Pentru Vondey, efortul de a „construi de la zero“, pe baza spiritualității pentecostale distincte, are la bază recunoașterea pentecostalismul ca „tradiție teologică“ întemeiată pe premisa că „întâlnirea cu Dumnezeu, prin Duhul lui Cristos, manifestată în semne și minuni perceptibile ca dovezi ale prezenței transformare și răscumpărătoare a lui Dumnezeu, direcționează întreaga viață către Împărăția lui Dumnezeu“ (Vondey 2018: 4).

Ideea principală pe care Vondey o reiterează pe parcursul cărții, este că „Cincizecimea reprezintă simbolul teologic central al teologiei pentecostale, iar narațiunea ei teologică este evanghelia deplină“ (Vondey 2018: 2, 281). Prin „evanghelia deplină“, Vondey înțelege suma celor cinci elemente teologice cristocentrice, larg acceptate ca reprezentând miezul credinței pentecostale: Isus Cristos este Mântuitorul, Sfințitorul, Botezătorul cu Duh Sfânt, Vindecătorul și Regele ce vine.

Este de admirat perspicacitatea cu care Vondey folosește elementele „evangheliei depline“ ca structură narativă a spiritualității pentecostale (Vondey 2018: 21-24, 288-289). În primul rând, autorul susține că ceea ce se înțelege prin „narațiune deplină a Evangheliei“ este practica liturgică pentecostală de a-l întâlni pe Dumnezeu la „altar“. După cum remarcăm, „altarul“ funcționează ca „simbol teologic“ (Vondey 2018: 5) al accentului pus

de penticostali pe întâlnirea transformatoare cu Dumnezeu, care în general are loc în cadrul liturgic al cultului public (Vondey 2018: 8-9, 25-26, 31-32, 282-283, 289). Reunind aceste teme, Vondey subliniază că noțiunea de „teologie penticostală” trebuie să înglobeze „chemarea la altar” (Vondey 2018: 5, 10, 255-256, 291, 294), prin urmare cele cinci elemente cristologice ale evangheliei depline narează mișcarea dinamică *spre și de la* „altar”, care continuă cu împlinirea misiunii lui Dumnezeu în lume și se încheie cu revenirea la „altar”, pentru a-l întâmpina pe Dumnezeu în închinare (Vondey 2018: 8-9, 55, 83-84, 90, 289).

Vondey își împarte cartea în două mari secțiuni: în prima, care este scrisă descriptiv, se concentrează pe ritualuri și practici legate de „altar”, iar în a doua, scrisă în registru prescriptiv, aplică viziunea „evangheliei depline” unor mari teme precum: creația (cosmologia), umanitatea (antropologia), societatea (antropologia socială și culturală), Biserica (eclesiologia) și Dumnezeu (doxologia). Vom analiza aici mai detaliat aspecte pe care le socotim de maxim interes pentru publicul teologic românesc, fiindu-ne clar că ideile lui Vondey din *PT* furnizează un plan metodologic pentru o teologie sistematică penticostală. Întrebarea care ne preocupă, însă, este ce contribuție aduce propunerea profesorului Vondey la domeniul mai larg al teologiei și spiritualității penticostale?

Deși nu reprezintă prima încercare de a articula o teologie sistematică din perspectivă penticostală (vezi Macchia 2010; Swoboda 2013; Yong 2014), *PT* are cel puțin trei calități ce merită evidențiate. În primul rând, lucrarea depășește ceea ce William Oliverio Jr numește „scolasticism penticostal”, adică etapa teologiei penticostale ce prelua capitole întregi din teologia evanghelică, la care, pentru a „penticostaliza” conținutul, adăuga câteva precizări despre botezul cu Duhul Sfânt și darurile spirituale (Oliverio 2012: 116-131). În al doilea rând, Vondey refuză să construiască teologic pe baza unor coordonate nepenticostale, pentru a evita ceea ce s-a întâmplat în cazul discuțiilor dintre penticostali și evanghelici cu privire la hermeneutica lucianică și paulină (Oliverio 2012: 133-184). Dimpotrivă, Vondey pleacă de la sensibilitățile și preocupările penticostale, dezvoltând o teologie izvorâtă din ele. În al treilea rând, se poate spune că lucrarea reprezintă o nouă fază a eforturilor de a dezvolta o teologie penticostală cuprinzătoare.

Ar fi probabil util pentru cititori să oferim aici câteva „mostre” de gândire vondeyană. Pentru a vedea cum funcționează metodologia propusă de autor, ne vom concentra asupra a trei capitole din *PT*, în care autorul elaborează, în cheia teologică a evangheliei depline și a praxisului penticostal, o doctrină a creației, o antropologie teologică, respectiv o antropologie social-culturală penticostală. În fiecare dintre cele trei cazuri vom sublinia modul în care Vondey face legătura cu alte teme teologice importante, precum soteriologia, pneumatologia sau sfințirea.

Astfel, în capitolul 7, cu care începe a doua secțiune a cărții, Vondey prezintă o viziune pentecostală asupra creației, în lumina evangheliei depline. Autorul recunoaște că pentecostalii au neglijat teologia creației, probabil și din pricina faptului că teologia pentecostală pare să se concentreze asupra mântuirii individuale, experiențelor spirituale personale și escatologiei cataclismice. Pentru a soluționa problema, Vondey apelează la elementele structurale ale evangheliei depline și, întrucât primul îl învederează pe Cristos ca Mântuitor, începe formularea doctrinei creației cu soteriologia: creația ca iconomie a mântuirii (Vondey 2018: 157). Vondey susține că Duhul Cincizecimii face posibilă materializarea sfințirii lumii (Vondey 2018: 160). Deși nu vorbește despre obișnuita ierarhie a naturalului (creația) și supranaturalului (răscumpărarea), Vondey păstrează categoria realităților spirituale (spre exemplu, Dumnezeu și puterile demonice). Dar, ontologic vorbind, realitățile spirituale fac parte din creație. Ca atare, ele operează *în și prin* ordinea creației. Mai mult, răscumpărarea este holistică, fiindcă mântuirea de puterile spirituale ale întunericului produce efecte materiale, sociale și culturale. Se poate spune, așadar, că tema sfințirii (sau sfințeniei), cuprinsă în evanghelia deplină, se aplică nu numai vieții spirituale interioare a individului, ci întregii creații. Vondey susține că sfințenia are nu numai dimensiuni „antropologice“, ci și „cosmologice și metafizice“ (Vondey 2018: 161). Revărsarea Duhului Cincizecimii nu are în vedere doar mântuirea individuală și spirituală, ci „sfințirea deplină a întregii creații“ (Vondey 2018: 162). Biserica și ființele umane rămân însă vectorul înnoirii sfințitoare lucrute de și prin Duhul. Mai mult, Biserica este principalul *locus* pentru revărsarea Duhului Cincizecimii, lucrarea sfințitoare a Duhului Sfânt radiind dinspre comunitatea sfinților către restul creației (Vondey 2018: 162). Vondey subliniază că apostolul Pavel face legătură clară între învierea escatologică a sfinților și înnoirea creației (Romani 8:21).

În capitolul 8, Vondey pune bazele antropologiei teologice pentecostale și arată, încă de la început, că pentecostalii nu au o antropologie elaborată, ci mai degrabă minimală. Mai concret, Dumnezeu a creat ființe umane după chipul divin, iar mântuirea inițiază un proces spiritual de armonizare cu chipul lui Cristos. Vondey constată că această abordare îi face pe pentecostalii tradiționali să „înăbușe realitatea umană a întrupării“ (Vondey 2018: 175) și să vadă trupul ca pe o cochilie ce trebuie depășită în drum spre cer, iar asta duce, uneori, la înțelegerea sfințeniei și spiritualității ca negări ascetice ale trupului. Din nefericire, pentecostalii confundă uneori categoria biblică a „carnii“ (sau „firii pământești“) cu trupul. În același timp, și ca o ironie, pentecostalii consideră că vindecarea trupului este o făgăduință a ispășirii. Pentru a oferi o soluție teologică adecvată la complexitatea acestei situații, Vondey se întoarce la evanghelia deplină și abordează soteriologic natura chipului divin în om. El susține că viziunea soteriologică de conformare la

chipul lui Cristos, „precedă creația“ (Vondey 2018: 177). În consecință, crearea ființelor umane după chipul lui Dumnezeu are întotdeauna în vedere atât Întruparea, cât și Cincizecimea. Întruparea, deoarece Cristos împlinește vocația umană de a purta chip divin. Cincizecimea, deoarece primirea Duhului Cincizecimii le permite creștinilor să ia parte la chipul lui Cristos.

În vreme ce antropologia teologică tradițională consideră că chipul lui Dumnezeu în om se referă doar la caracteristicile și capacitățile raționale, funcționale (de reprezentant al autorității divine) și/sau relaționale ale ființei umane, Vondey spune că această viziune este insuficientă, ba chiar problematică, fiindcă exclude persoanele cu dizabilități dintre purtătorii de *imago Dei*. O persoană suferind de Alzheimer, spre exemplu, nu mai îndeplinește criteriile definiției raționalului, funcționalului sau relaționalului, însă rămâne creată și iubită de Dumnezeu, fiind purtătoarea chipului divin. Cristos ne arată că „dizabilitatea“ face parte din întruchiparea chipului divin. Pe cruce, trupul Său este frânt, suferă și, în cele din urmă, moare. Prin încadrarea cristologică a prezenței chipului divin în om, Vondey face loc temelor dizabilității și suferinței în antropologia teologică penticostală. Vocația umană de a purta chipul divin indică faptul că planul lui Dumnezeu cu privire la viața omului este viața sfințită. Modul în care Vondey reușește să exprime legătura dintre botezul cu Duhul Sfânt, sfințirea creației și felurile dimensiuni ale sfințeniei este de o profunzime și frumusețe aparte, de aceea cităm *in extenso*:

Când sfințirea este văzută, în contextul continuității și discontinuității, ca luptă escatologică pentru reconcilierea creației cu ea însăși și cu Dumnezeu, obiectivul revărsării Duhului Sfânt poate fi identificat drept transfigurare a întregii Creații într-o comunitate sfântă. Sfințenia după „chipul și asemănarea“ Cincizecimii are dimensiuni pneumatologice, cosmologice, antropologice, ecologice și eclesiologice. Este pneumatologică, fiindcă sfințenia este principalul atribut al lucrării Duhului lui Dumnezeu; este cosmologică, fiindcă întreaga creație constituie spațiul sacru și scopul intenționat al revărsării Duhului Sfânt; este antropologică datorită vocației umane de a sluji și îngriji Creația; este ecologică, fiindcă întreaga ordine creată, alături de ființele umane, reprezintă locuința doxologică și escatologică a lui Dumnezeu; și este eclesiologică, fiindcă biserica, în calitate de trup al lui Cristos, întrupează lucrarea sfințitoare a Duhului prin practicile sfințite ce înlesnesc participarea lumii la sfințenia lui Dumnezeu. (Vondey 2018: 162-163)

În capitolul 9 al cărții sale, subintitulat „Civilizația, binele comun și teoria culturii“, Vondey articulează o antropologie socio-culturală din perspectivă penticostală, analizând contribuția pe care o poate aduce teologia penticostală la înțelegerea și rezolvarea problemelor complexe ale vieții publice sociale, culturale și politice. Vondey sesizează foarte bine că penticostalii pot fi „caracterizați simultan ca apolitici, politici, indirect politici,

ambigui în diverse sectoare culturale, săraci din punct de vedere economic, dar demonstrând o mobilitate socială ascendentă, sectari și transformatori, individualiști, separatiști și migratori, conservatori și progresiști“ (Vondey 2018: 200). Însă, dacă vrem să formulăm o teologie penticostală globală, trebuie găsit un numitor comun, o modalitate de aduce laolaltă toate aceste „extreme“, oricât de bulversante ar fi din punct de vedere socio-cultural, politic și economic, pentru că acesta este portretul real al penticostalismului mondial.

Călcând pe urmele Danielei Augustine (2012) și ale lui Nimi Wariboko (2014), care au făcut-o înainte lui, Vondey „extrage“ din evanghelia deplină „o soteriologie a răscumpărării cosmopolite, care duce la transformare culturală și bunăstare publică“ (Vondey 2018: 200). Pentru că Cincizecimea constituie izvorul imaginației sociale penticostale, formularea unei teologii specific penticostale despre societate și cultură trebuie să poată demonstra că lucrarea evangheliei depline comportă o reală semnificație socială. Analizând raportul dintre soteriologia penticostală și viața publică – ce implică o discuție amplă despre realitățile materiale și spirituale ale ființării în lume, dar și despre particularitățile unei soteriologii conflictuale, care a dus adesea la demonizarea vieții publice și a culturii de către penticostali – Vondey creionează modul în care narațiunea penticostală „înfruntă, reinterpretează și transformă societatea“ (Vondey 2018: 200).

Astfel, experiența izbăvirii este întotdeauna încorporată în lumea vie culturală a rețelelor și relațiilor sociale ale cuiva, precum și în viziunea culturală și ambițiile politice ale oamenilor. Din acest punct de vedere, sfințirea presupune nu doar purificare intelectuală, morală și fizică, ci și distanțarea de „lume“ și de poluanții ei. Această distanțare nu trebuie însă înțeleasă în cheia pietismului personal, ci este o consacrare relațională și participativă în slujba lucrării de mântuire desfășurate de Dumnezeu. Vondey consideră că la baza viziunii sociale penticostale trebuie să stea neapărat ideea că sfințirea izvorăște din lucrarea Duhului Sfânt și că mărturia biblică a politicii Duhului „urmărește simultan respingerea și răscumpărarea culturii“ (Vondey 2018: 207). Mai mult, dacă prin cultură se înțelege mecanismul de continuitate ce conservă identitatea socială, atunci participarea la misiunea Duhului duce atât la continuitate, cât și la discontinuitate (Vondey 2018: 207). Din acest punct de vedere, sfințirea este un atribut necesar al soteriologiei penticostale, întrucât convertirea trebuie, pe de o parte, să aibă consecințe vădite în plan moral, social și cultural (Vondey 2018: 208), iar pe de altă parte să ia în serios misiunea Duhului pentru cei marginalizați și dezmoșteniți, pentru a face de rușine și a deconstrui stabilimentul puternic al centrului (Vondey 2018: 208). Mai mult, deoarece Duhul nu lucrează doar la „periferia“ societății, ci urmărește și răscumpărarea structurilor de putere ale „centrului“, obiectivul sfințirii este

dizolvarea dihotomiei centru/periferie prin stabilirea unui echilibru soteriologic ce deschide spațiul izbăvirii către o viziune socio-culturală a bunăstării umane (Vondey 2018: 208). În vreme ce noțiunea de convertire presupune adesea crearea a două sfere antagonice (lumea sau Dumnezeu, societatea sau biserica), sfințirea reclamă un „sincretism responsabil din punct de vedere teologic“ (Vondey 2018: 210), care înglobează aceste sfere în scopul transformării și răscumpărării.

Concluzii

În această lucrare am prezentat o scurtă schiță biografică, apoi am explorat și interacționat critic cu un corpus restrâns, dar reprezentativ și recent al lucrărilor lui Vondey, concentrându-ne asupra a patru idei caracteristice gândirii sale: penticostalismul ca specie a ludicului religios, esența penticostalismului ca tradiție teologică, impactul penticostalismului asupra narațiunii secularizării și „evanghelia deplină“ ca miez cuprinzător al narațiunii teologice a penticostalismului.

Lucrările profesorului Wolfgang Vondey constituie o lectură obligatorie pentru orice cercetător al penticostalismului, pentru orice teolog de altă confesiune care dorește să se angajeze într-un dialog critic documentat cu teologia penticostală și, mai cu seamă, pentru teologul penticostal care-și propune să-și înțeleagă identitatea religioasă sau să articuleze o teologie penticostală în armonie cu etosul global al mișcării.

Bibliografie

- Augustine D (2012) *Pentecost, Hospitality, and Transfiguration: Toward a Spirit-Inspired Vision of Social Transformation*. Cleveland, OH: CPT Press.
- Boyer P (1990) *Tradition as Truth and Communication: A Cognitive Description of Traditional Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cartledge MJ (2018) Pentecostal Theology: Living the Full Gospel. *Journal of European Pentecostal Theological Association* 38(2): 185-186.
- Droogers A (1996) Methodological Ludism Beyond Religionism and Reductionism. In Van Harskamp A (ed) *Conflicts in Social Science*, 44-67. London and New York: Routledge.
- Droogers A (1999) The Third Bank of the River: Play, Methodological Ludism and the Definition of Religion. In Platvoet JG și Molendijk AL (eds) *The Pragmatics of Defining Religion: Contexts, Concepts and Contents*, 285-313. Leiden: Brill.
- Droogers A (2012) *Play and Power in Religion: Collected Essays*. Berlin: De Gruyter.
- Droogers A (2014) *Religion at Play: A Manifesto*. Eugene, OR: Cascade.

- Giddens A (1994) *Living in a Post-Traditional Society*. In Beck U, Giddens A și Lash S (eds) *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Boston, MA: Polity Press.
- Goffman E (1974) *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. London: Harper&Row.
- Goffman E (2003) *Viața cotidiană ca spectacol*. Traducere de Drăgan S și Albușescu L. București: comunicare.ro.
- Harris SE (2017) Pentecostal Theology: Living the Full Gospel, by Wolfgang Vondey. *PNEUMA: The Journal of the Society for Pentecostal Studies* 39(4): 553-555.
- Land SJ (2013) *Spiritualitate penticostală. O pasiune pentru Împărăție*. Traducere de Pășcuți L. București: Pleroma.
- Macchia FD (2010) *Justified in the Spirit: Creation, Redemption, and the Triune God*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Macchia FD (1998) Discerning the Truth of Tongues Speech: A Response to Amos Yong. *Journal of Pentecostal Theology* 6(12): 67-71.
- Martin D (2011) *The Future of Christianity: Reflections on Violence and Democracy, Religion and Secularization*. Surrey: Ashgate.
- Metz JB (1990) *Faith in History and Society: Toward a Practical Fundamental Theology*. Traducere în limba engleză de Smith D. London: Burns&Oates.
- Oliverio W, Jr. (2012) *Theological Hermeneutics in the Classical Pentecostal Tradition: A Typo-Logical Account*. Leiden: Brill.
- Smith JKA, Yong A (eds) (2010) *Science and the Spirit: A Pentecostal Engagement with the Sciences*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Smith JKA (2014) *How (Not) To Be Secular: Reading Charles Taylor*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Smith JKA (2010) *Thinkings in Tongues: Pentecostal Contributions to Philosophy*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Solivan S (1998) *Spirit, Pathos and Liberation: Toward an Hispanic Pentecostal Theology*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Suurmond JJ (1992) The Church at Play: The Pentecostal/Charismatic Renewal of the Liturgy as Renewal of the World. In Jongeneel JAB (ed) *Pentecost, Mission, and Ecumenism: Essays on Intercultural Theology. Festschrift in Honor of Professor Walter Hollenweger*, 247-259. Frankfurt: Peter Lang.
- Suurmond JJ (1994) *Word and Spirit at Play: Toward a Charismatic Theology*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Swoboda AJ (2013) *Tongues and Trees: Towards a Pentecostal Ecological Theology*. Blandford Forum: Deo.
- Taylor C (2007) *A Secular Age*. Cambridge, MA: Belknap Press.
- Vondey W (2018a) Religion as Play: Pentecostalism as a Theological Type. In *Religions* 9: 80.

- Vondey W (2018b) *Pentecostal Theology: Living the Full Gospel*. London and New York: T&T Clark.
- Vondey W (2019) Pentecostal Theology: A Conversation on the Full Gospel. *Journal of Pentecostal Theology* 28: 32-45.
- Vondey W (2020) Pentecostalism as a Theological Tradition: An Ideological, Historical, and Institutional Critique.“ *PNEUMA: The Journal of the Society for Pentecostal Studies* 42: 521-535.
- Vondey W (2021) Religion at Play: Pentecostalism and the Transformation of a Secular Age. *PNEUMA: The Journal of the Society for Pentecostal Studies* 40(2): 17-36.
- Wariboko N (2014) *The Charismatic City and the Public Resurgence of Religion: A Pentecostal Social Ethics of Cosmopolitan Urban Life*. New York, NY: Palgrave.
- Wariboko N (2012) *The Pentecostal Principle: Ethical Methodology in New Spirit*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Yong A (ed) (2009) *The Spirit Renews the Face of the Earth: Pentecostal Forays in Science and Theology of Creation*. Eugene, OR: Pickwick.
- Yong A (2011) *The Spirit of Creation: Modern Science and Divine Action in the Pentecostal-Charismatic Imagination*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Yong A (2014) *Renewing Christian Theology: Systematics for a Global Christianity*. Waco, TX: Baylor University Press.

Surse Internet

<https://www.birmingham.ac.uk/staff/profiles/tr/vondey-wolfgang.aspx>.
Accesat în 5 martie 2021.